

กฎหมายเยาวชน: ข้อกังขาและการพัฒนาสู่การแก้ไขปัญหาการกระทำผิด
JUVENILE LAW: CONTROVERSIES AND DEVELOPMENTS TOWARDS
ADDRESSING DELINQUENCY

กุลธิตา จันเอียด

Kunlatita Chanaiad

มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา

Chalermkarnchana University

Corresponding Author e-mail: oh.kunlatita@gmail.com

Received February 15,2025; Revised February 21,2025; Accepted February 23,2025

บทคัดย่อ

กฎหมายเยาวชนเป็นกฎหมายที่ออกแบบมาเพื่อสร้างระบบคุ้มครองสิทธิในการป้องกันการแสวงหาประโยชน์หรือการละเมิดในรูปแบบต่าง ๆ ในเด็กและเยาวชนภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยมีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีการกำหนดช่วงอายุในการรับโทษและกระบวนการพิจารณาคดีออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) อายุต่ำกว่า 12 ปี 2) อายุกว่า 12 ปี และต่ำกว่า 15 ปี 3) อายุกว่า 15 ปี และต่ำกว่า 18 ปี

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอ ดังนี้

- 1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
- 2) ปัญหาการกระทำผิดของเยาวชน
- 3) กฎหมายเยาวชน: เครื่องมือปกป้องสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน
- 4) ประเด็นปัญหาเรื่องความเหมาะสมของกฎหมายเยาวชน
- 5) การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนของต่างประเทศกับของประเทศไทย
- 6) สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเยาวชน

เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เป็นกระบวนการที่ช่วยในการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นระหว่างผู้กระทำผิด ผู้ถูกกระทำ และสังคม มาใช้อย่างแพร่หลายและเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่หลายประเทศมีการนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมในเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: กฎหมายเยาวชน, เด็กและเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

Abstract

Youth laws are designed to establish a system for protecting the rights of Juveniles against exploitation or abuse in various forms, in accordance with the Convention on the Rights of the Child. These provisions are outlined in the Juvenile and Family Court Act and the Procedures for Juvenile and Family Cases Act, B.E. 2553 (2010), which define the age ranges and categorize judicial procedures into three categories: 1) under 12 years old, 2) over 12 but under 15 years old, 3) over 15 but under 18 years old.

In this academic article, the author will present as follows:

- 1) Convention on the Rights of the Child
- 2) Juvenile delinquency problems
- 3) Juvenile law: a tool to protect the rights and well-being of children and youth
- 4) Issues regarding the appropriateness of juvenile law
- 5) The use of restorative justice in juvenile criminal justice: A comparison between other countries and Thailand
- 6) Problems in the enforcement of juvenile law

This is to be useful in implementing the restorative justice process, which is a process that helps mediate and create more understanding between offenders, victims and society, more widely used and better known. This is a process that many countries have effectively applied in the juvenile justice process.

Keyword: Youth laws, juvenile, Convention on the Rights of the Child, Restorative justice.

บทนำ

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของประเทศในอนาคต ที่เมื่อเติบโตขึ้นพวกเขาเหล่านั้นจะเป็นหนึ่งในผู้กำหนดทิศทางอนาคตของประเทศชาติ รวมทั้งเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วย ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นอาจต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งยังมีข้อท้าทายใหม่ ๆ รวมถึงสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคและเป็นอันตรายต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความรุนแรงซับซ้อนยิ่งขึ้นในการแก้ไขปัญหา การวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ไขปัญหาต้องอาศัยข้อมูลที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างทันทั่วถึงและเกิดความต่อเนื่อง

กฎหมายเยาวชนถูกออกแบบมาเพื่อสร้างระบบคุ้มครองสิทธิในการป้องกันการแสวงหาประโยชน์หรือการละเมิดในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนอย่างเต็มที่ ความสำคัญของกฎหมายนี้ไม่ได้มีเพียงแค่การลดปัญหาในเชิงสังคม เช่น อาชญากรรมเด็กและเยาวชน แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองและการส่งเสริมการเติบโต กฎหมายเยาวชนในประเทศไทยมีรากฐานจากแนวคิด

สากล โดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ของสหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งเน้นให้เยาวชนได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย พร้อมทั้งได้รับโอกาสในการฟื้นฟูและพัฒนาตนเอง ซึ่งได้บัญญัติยกเว้นโทษอาญาให้แก่เด็กอายุไม่เกิน 12 ปี โดยให้ไปดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แทน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 ยิ่งไปกว่านั้นในมาตรา 74 ยังบัญญัติยกเว้นโทษให้แก่เด็กอายุมากกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี โดยให้ศาลเลือกใช้วิธีการสำหรับเด็กหนึ่งในสามขั้น คือ ว่ากล่าวตักเตือน วางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองดูแลและวังมิให้ก่อเหตุร้าย หรือส่งตัวไปฝึกและอบรมแทน ส่วนเยาวชนที่มีอายุมากกว่า 15 ปี แต่ยังไม่เกิน 18 ปี มาตรา 75 ศาลอาจใช้ดุลพินิจไม่ลงโทษหรือลงโทษโดยลดมาตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่งได้ (Wintemute, 2000)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเริ่มนับเริ่มต้นมาจากการคำนึงถึงหลักสำคัญ 5 ประการ อันได้แก่ สิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับเรื่องสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในปฏิญญาเจนีวา ในปี พ.ศ. 2466 โดย สหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ อันเป็นความพยายามครั้งแรกที่จะรวบรวมเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิเด็กไว้ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน และต่อมาได้รับการทบทวนและเพิ่มเติมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี พ.ศ. 2491 ซึ่งได้กลายมาเป็นพื้นฐานของข้อความทั้งสิบในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 โดยกำหนดหลักการว่า การพิทักษ์สิทธิเด็กจะต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายที่แน่นอนเป็นที่ยอมรับโดยทัดเทียมกันด้วยภูมิหลัง ทั้งนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้รับการรับรองจากประเทศต่าง ๆ ในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2532 (Office of the Promotion of the Welfare and Protection of Children, Youth, the Disadvantaged and the Elderly, 2007)

ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้มีการกำหนดการรับรองและคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ทั้งหมด 54 ข้อ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญเฉพาะส่วนของหลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประหลาดหรือกระทำความผิดทางอาญา ดังนี้ (Khamdee. 2017)

1. ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ให้คำนิยามคำว่า “เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น ทั้งนี้เพื่อต้องการให้รัฐที่เป็นภาคีใช้เป็นแนวทางเดียวกันในการคุ้มครองสิทธิเด็ก กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องให้ความคุ้มครองแก่เด็กโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา และความแตกต่างในเรื่องอื่น ๆ โดยจะต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ ที่จะประกันว่าเด็กทุกคนจะได้รับการคุ้มครองโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบ

2. การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน ซึ่งกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทุกขั้นตอนจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก คำว่าประโยชน์สูงสุดของเด็กหมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่รอด ดังนั้น ในการตรา

กฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

3. มาตรฐานในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากต้องปฏิบัติต่อเด็กทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมแล้ว ยังต้องมีมาตรฐานในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) เด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือที่ได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา จะได้รับการปฏิบัติด้วยการเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยต้องคำนึงถึงอายุและการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้กลับคืนสู่สังคม

2) จะไม่มีเด็กและเยาวชนคนใดที่จะถูกแจ้งข้อกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยที่การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำนั้นไม่มีกฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิด

3) เด็กและเยาวชนทุกคนที่ถูกตั้งข้อกล่าวหา จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

4) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะได้รับการแจ้งข้อหาโดยตรง โดยจะมีบิดา มารดา หรือผู้ปกครองร่วมด้วย และจะได้รับการปรึกษาทางกฎหมายในทันที

5) เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะได้รับการพิจารณาคดีและพิพากษาคดีโดยไม่ชักช้า ซึ่งองค์กรตุลาการที่เป็นอิสระและเป็นกลาง จะต้องพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม

6) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความหรือรับสารภาพ สามารถซักถามหรือซักค้านพยานได้

7) ในกรณีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไม่สามารถที่จะเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ได้อยู่ได้ จะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในการจัดหาล่ามโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

8) หากขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายให้มีการวินิจฉัยหรือทบทวนโดยองค์กรตุลาการที่เป็นอิสระ เป็นกลางในระดับที่สูงขึ้นไป

9) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จะต้องเคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กและเยาวชนอย่างเต็มที่

4. การลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จะต้องทำการลงโทษหรือจำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามหลักการ ดังนี้

1) การลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะไม่มี การลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ รวมถึงการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม

2) ไม่มีเด็กหรือเยาวชนคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การจับกุมและกักขังหรือจำคุกเด็กและเยาวชนจะต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและมีระยะเวลาที่สั้นที่สุด

3) เด็กและเยาวชนที่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกละเมิดสิทธิจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแยกต่างหากจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ รวมถึงมีสิทธิที่จะติดต่อกับครอบครัวและได้รับการเยี่ยมเยียน

4) เด็กและเยาวชนที่ถูกจำกัดเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม

ปัญหาการกระทำผิดของเยาวชน

ปัจจุบันพบปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น การลักขโมย การทำร้ายร่างกาย ยาเสพติด รวมไปถึงการฆาตกรรม ซึ่งเป็นความผิดตามที่ได้บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา โดยจากกระแสข่าวในช่วงที่ผ่านมาพบว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้กระทำผิดสามารถรับรู้ได้ถึงผลแห่งการกระทำผิด กล่าวคือ เด็กและเยาวชนสามารถรับรู้ได้แล้วว่า การลักขโมย การทำร้ายร่างกาย หรือการฆ่าคน นั้นคือความผิด ซึ่งอาจมีผลทำให้มีคนที่เสียชีวิตจากการกระทำที่หลายคนเรียกว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยปัจจัยหลักในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีสาเหตุหลักมาจาก ครอบครัว แหล่งชุมชนหรือสถานที่ที่เด็กและเยาวชนกำเนิด และโรงเรียนและเพื่อนที่เด็กหรือเยาวชนคบหาที่โรงเรียน (Jindasuwan & Kaewbua, 2013)

ในเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยเด็กหรือเยาวชนนั้น มีสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ หลายอย่างประกอบกัน โดยนักจิตวิทยาและนักอาชญาวิทยาพบว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดมีสาเหตุเนื่องจากความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ ประกอบกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีผลทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป โดยแบ่งสาเหตุใหญ่ออกเป็น 2 สาเหตุ (Manepakorn, 2010) ได้แก่

1. สาเหตุภายใน คือ สาเหตุทางชีววิทยา (ชีวกายภาพ) หรือปัจจัยทางร่างกาย และสาเหตุทางจิตวิทยา (จิตใจ) หรือปัจจัยทางจิตใจ เป็นสาเหตุจากความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กหรือเยาวชนที่ส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือไม่เหมาะสม

2. สาเหตุภายนอก คือ สาเหตุทางสังคมหรือปัจจัยทางครอบครัวและสภาพแวดล้อม อันเป็นสิ่งจูงใจ ชักนำ หรือบันดาลใจให้เกิดพฤติกรรมหรือความคิดอันเป็นสาเหตุของการก่อเหตุนั้น ๆ

กฎหมายเยาวชน: เครื่องมือปกป้องสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน

กฎหมายไทยมีการกล่าวถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กหรือผู้มีอายุน้อยมาตั้งแต่กฎหมายตราสามดวงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาในยุคนกฎหมายลักษณะอาญา (ร.ศ. 127 หรือ พ.ศ. 2451) ได้บัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาของผู้่อานอายุไว้ด้วยเช่นกัน โดยมีความสำคัญ คือ เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี จะไม่มีความผิดทางอาญา เด็กอายุเกิน 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี จะได้รับการปล่อยตัวหรือวิธีการอย่างใดขึ้นอยู่กับดุลพินิจศาลว่าจะให้ลงอาญาตามอนุมาตราใด และสำหรับเด็กที่มีอายุเกินกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 16 ปี (ภายหลังปรับเป็น 17 ปี) นั้นจะได้รับโทษกึ่งหนึ่ง หรือถูกส่งไปพักไว้ในโรงเรียน

ตัดสินคดี ต่อมาในยุคประมวลกฎหมายอาญานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ได้มีการสืบทอดโครงสร้างอายุมาจากกฎหมายลักษณะอาญา โดยมีการจำแนกไว้ 3 ช่วงอายุเช่นเดิม กระทั่งในปี พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2551 ได้เปลี่ยนแปลงช่วงอายุของเด็กและเยาวชนออกเป็น 3 ช่วงอายุ คือ 1) เด็กอายุไม่เกิน 10 ปี 2) เด็กอายุกว่า 10 ปี แต่ต่ำกว่า 15 ปี และ 3) ผู้มีอายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี และในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2565 ได้มีการแก้ไขเกณฑ์อายุตามมาตรา 73 และ 74 เป็น 1) เด็กอายุไม่เกิน 12 ปี 2) เด็กอายุกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ส่วนข้อกำหนดช่วงอายุในข้อ 3) นั้นยังคงเดิม คือ ผู้มีอายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี (Chanintralita, 2022)

ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้ความหมายของเด็กและเยาวชนตามมาตรา 4 เอาไว้ว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ ส่วน “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553) นอกจากนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ยังได้ให้ความหมายของ “เด็ก” (Children) ไว้ว่าหมายถึงมนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมาย

การกระทำความผิดของเด็กนั้นอาจกล่าวได้ว่าเกิดจากความไม่ได้ตั้งใจ อันเนื่องมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการ หรือการขาดวุฒิภาวะ รวมถึงการขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมจากครอบครัว ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาโดยการเพิ่มอายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญา โดยเพิ่มจากอายุ 10 ปี เป็น 12 ปี ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ความว่า “เด็กอายุยังไม่เกินสิบสองปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ เว้นแต่กรณีให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กตามวรรคหนึ่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น” โดยในปัจจุบันเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาโดยเด็กหรือเยาวชนแล้วนั้นกฎหมายจะมีมาตรการที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเกือบทุกขั้นตอนของกระบวนการไม่ว่าจะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งนอกจากจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติแล้วนั้นกฎหมายดังกล่าวนี้ก็ตั้งค้ำประกันถึงการปฏิบัติตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐไทยได้เข้าไปเป็นภาคีด้วย

ประเด็นปัญหาเรื่องความเหมาะสมของกฎหมายเยาวชน

บ่อยครั้งที่มีข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงโดยมีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาที่โลกออนไลน์เริ่มมีการถกเถียงในประเด็นของกฎหมายว่าด้วยเรื่องการกระทำความผิดและการรับโทษของเยาวชนมากยิ่งขึ้น กระทั่งมีกระแสการเรียกร้องให้ยกเลิกกฎหมายเยาวชนเมื่อมีเหตุสะเทือนขวัญอย่างการก่อเหตุกราดยิงคนทั่วไปในห้างสยามพารากอนเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ของเด็กชายวัย 14 ปี หรือเหตุการณ์ที่วัยรุ่น 5 คนในจังหวัดสระแก้ว อายุตั้งแต่ 13 - 16 ปี ก่อเหตุทำร้ายร่างกายหญิงวัย 47 ปีที่คนใน

ท้องถิ่นเรียกว่า ป่ากบ หรือ ป่าบัวผ่น จนเสียชีวิต และร่วมกันอำพรางศพ สังคมจึงเกิดการตั้งคำถามและวิจารณ์กฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะเกรงว่าจะเป็นช่องโหว่ให้เด็กและเยาวชนผู้ก่อคดีร้ายแรงไม่ได้รับการลงโทษอย่างเหมาะสม และเด็กอาจจะไม่สำนึกผิดในสิ่งที่ตัวเองก่อ (Dechapong, 2024)

การตั้งคำถามของสังคมในประเด็นดังกล่าวได้ปรากฏในซีรีส์ Juvenile Justice (2022) ที่นำเสนอภาพเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ และมีการกระทำความผิดที่ส่งผลเสียต่อผู้เสียหายและครอบครัว โดยซีรีส์ดังกล่าวได้นำเสนอเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นจริงในสังคมเกาหลี คือ คดีฆาตกรรมสะเทือนขวัญของประชาชนโดยผู้กระทำผิดเป็นเพียงเด็กและเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หลังจกมีการตัดสินตามกฎหมายที่คุ้มครองเด็กและเยาวชน กลับมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์และมีการเรียกร้องจากประชาชนให้มีการปรับกำหนดเกณฑ์อายุเด็กซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือลดโทษ ซึ่งเป็นการถามถึงความเหมาะสมในการดำเนินคดีและบทลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด รวมถึงเป็นการตั้งคำถามว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดน้อยลง และมาตรการทางกฎหมายในการเพิ่มอายุสำหรับเด็กที่ไม่ต้องรับโทษทางอาญาจะนำไปสู่ผลในทางบวกหรือลบ (Chayawong, 2023)

นอกจากนี้ในประเทศต่าง ๆ ก็มีการพูดถึงปัญหาของการกำหนดอายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนอยู่เช่นกัน โดยแต่ละประเทศต่างก็มีการปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษ และอายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญาเพื่อสนองต่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเช่นเดียวกัน ซึ่งในกระแสสังคมต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากในแต่ละประเทศต่างพบว่ามีเด็กที่พ้นจากกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ได้รับโทษ รวมถึงมีการเพิ่มขึ้นของผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

เกาหลีใต้ เยาวชนที่อายุต่ำกว่า 13 ปี ไม่ต้องรับโทษ แต่อายุ 13-18 ปี อาจต้องรับโทษสูงสุด 20 ปี ซึ่งเกณฑ์อายุถูกปรับลดจาก 14 ปี ลงมาที่ 13 ปีเมื่อปี 2561 หลังเกิดคดีรุนแรงที่มีเด็กเป็นผู้กระทำผิดถี่ขึ้น (POSTTODAY, 2025)

จีน กำหนดอายุต่ำกว่า 12 ปี จะไม่ต้องรับโทษ ส่วนเด็กอายุ 12-14 ปี ต้องได้รับโทษทางอาญา หากฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาด้วยวิธีการอันทารุณโหดร้าย หรือทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนาด้วยวิธีการอันทารุณโหดร้ายจนนำไปสู่การเสียชีวิตหรือทุพพลภาพร้ายแรง ส่วนเด็กที่มีอายุ 14-16 ปี อาจถูกลงโทษทางอาญา หากจงใจก่ออาชญากรรมร้ายแรง เช่น การฆาตกรรมและการข่มขืน (Thai PBS, 2025)

ญี่ปุ่น ได้ปรับลดอายุของเยาวชนลง จาก 20 ปี เป็น 18 ปี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2565 โดยมีการปรับปรุงกฎหมายเยาวชน ด้วยการลดอายุการบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายจาก 20 ปี เป็น 18 ปี และนี่ก็ทำให้ชายวัยรุ่น อายุ 21 ปี ถูกศาลญี่ปุ่นตัดสินโทษประหารชีวิต เมื่อวันที่ 18 มกราคมที่ผ่านมา จากคดีฆาตกรรมซึ่งได้ก่อเหตุในขณะที่มีอายุ 19 ปี (Boon-Uum, 2024)

สหรัฐอเมริกา ใน 24 รัฐของสหรัฐอเมริกา ไม่ได้ระบุอายุขั้นต่ำเรื่องการรับผิดทางอาญา ส่งผลให้เด็กและเยาวชนบางคนตกเป็นเป้าการเลือกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้อำนาจเกินขอบเขต เช่นตัวอย่างเหตุการณ์ที่เด็กหญิงผิวดำวัย 9 ปี ถูกตำรวจในรัฐนิวยอร์กบังคับนำตัวขึ้นรถตำรวจในฐานะผู้ต้องสงสัย ทั้ง ๆ ที่ไม่มี

หลักฐานชัดเจน ทำให้เด็กได้รับผลกระทบทางจิตใจ ข้อเรียกร้องเรื่องการปรับเกณฑ์อายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญาของสหรัฐอเมริกา จึงแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ เพราะบางรัฐ เสียงส่วนใหญ่เสนอให้รัฐบาลท้องถิ่นกำหนดอายุให้ชัดเจน แต่บางรัฐก็เรียกร้องให้ปรับกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เพื่อให้ตำรวจสามารถตั้งข้อหาหรือควบคุมตัวเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีที่ก่อคดีอาญาได้ (Thairat Online, 2025)

ออสเตรเลีย กฎหมายเยาวชนของออสเตรเลียกำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่า 10 ปีไม่ต้องรับโทษทางอาญา ขณะที่เด็กอายุระหว่าง 10-14 ปี และเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายให้ไม่ต้องได้รับโทษเทียบเท่าผู้ใหญ่ แต่ขึ้นกับคำวินิจฉัยของศาลว่าจะให้เด็กและเยาวชนรับผิดชอบการกระทำของตัวเองอย่างไร ซึ่งก็มีทั้งการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การทำทัณฑ์บน และรายงานตัวตามกำหนด ทว่าในช่วงในปี พ.ศ. 2563 -2566 กลุ่มวัยรุ่นในหลายเมืองของออสเตรเลียก่อเหตุทำร้ายคนและทำลายทรัพย์สินสาธารณะด้วยความคึกคะนองหลายเหตุการณ์ จึงมีการเรียกร้องให้ปรับแก้กฎหมายครอบครัว ให้ผู้ปกครองของเด็กที่ก่อเหตุทางอาญามารับผิดชอบร่วมกับของเด็กในปกครอง เพราะกฎหมายครอบครัวของออสเตรเลียระบุว่า เด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ปกครอง (Dechaponng, 2024)

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาลำหรับเยาวชนของต่างประเทศกับของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นการนำผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมหรือความขัดแย้ง และผู้ที่เป็นต้นเหตุของความเสียหายมาพูดคุยกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการซ่อมแซมความเสียหายและหาวิธีแก้ปัญหาเชิงบวกต่อไป กระบวนการนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่กว้างขึ้นซึ่งเรียกว่า "การปฏิบัติเชิงสมานฉันท์" (Restorative Practice) ซึ่งเป็นแนวเพื่อป้องกันความขัดแย้ง สร้างความสัมพันธ์ และเยียวยาความเสียหาย โดยเน้นให้ผู้คนสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพในเชิงบวก ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการนำไปใช้งานอย่างแพร่หลายในโรงเรียน บริการสำหรับเด็ก ที่ทำงาน โรงพยาบาล ชุมชน และระบบยุติธรรมทางอาญา (The criminal justice system)

ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวจะต้องดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษจำคุก หรือลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจหมายถึงรวมถึง การเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation) การประชุมกลุ่มเพื่อระงับข้อพิพาท (Conferencing and Sentencing Circles) (Jaihan et al., 2009) ดังมีตัวอย่างการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อันเป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศ เช่น

ประเทศแคนาดาให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเยาวชน ดังจะเห็นได้จากการออกกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างต่อเนื่องหลายฉบับ กระทั่งในปี พ.ศ. 2546 ที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาลำหรับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act) และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน โดยในฉบับล่าสุดที่มีการใช้คำว่า Youth Criminal Justice อันหมายถึง ความยุติธรรมทางอาญาลำหรับเด็กและเยาวชน แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของผู้ร่างกฎหมายที่ต้องการ

แยกบุคคลออกจากพฤติกรรมและไม่ต้องการตอกย้ำว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ประเทศแคนาดายังให้ความสำคัญกับการคุ้มครองเด็ก โดยการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์อายุของเด็กหรือเยาวชนที่จะรับโทษตามกฎหมาย จากเดิมกำหนดให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไปสามารถรับโทษตามกฎหมายได้ แต่ในฉบับล่าสุดนั้นได้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์อายุเด็กหรือเยาวชนที่จะรับโทษตามกฎหมายได้จะต้องมีอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป ส่วนเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 12 ปี เมื่อกระทำความผิดอาญาจะไม่ถูกดำเนินคดีอาญา แต่กฎหมายจะกำหนดให้ใช้วิธีการอื่นแทน เช่น การให้นักสังคมสงเคราะห์ช่วยดูแล ช่วยแนะนำครอบครัวของเด็ก แต่หากครอบครัวเด็กไม่สามารถดูแลได้ อาจมีการจัดให้เด็กได้รับการสงเคราะห์ ทั้งจะต้องไม่มีการเปิดเผยชื่อหรือข้อมูลเด็ก เยาวชน ผู้กระทำความผิดต่อสาธารณะ (Nipasapong, 2020)

ประเทศนิวซีแลนด์ มีกฎหมายที่คุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้มีการใช้มาตรการทางกฎหมายโดยนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้อันเป็นการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งมุ่งเน้นในด้านความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เพื่อจะหาแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดและเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้งรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันภายในชุมชนและสังคมด้วยการดำเนินคดีอาญานั้นถ้าเป็นเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแล้วนั้นจะไม่ถูกดำเนินคดีอาญา และในการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาต่อเมื่อไม่มีมาตรการทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นแล้ว เว้นแต่จะเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Suthiwari, 2018)

ประเทศญี่ปุ่นมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยมีจุดเริ่มต้นจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีของชุมชนตนเอง โดยใช้ธรรมเนียมการขอภัยและการให้อภัย ซึ่งการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้นั้น มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ความผิดที่เด็กและเยาวชนกระทำต้องเป็นความผิดที่ไม่รุนแรง เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องสำนึกผิด ต้องแสดงความขอโทษ แสดงความเสียใจกับความผิดที่ได้กระทำไปต่อผู้เสียหาย และต้องขอให้ผู้เสียหายให้อภัย พร้อมทั้งต้องยินดีที่จะชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายด้วย ส่วนด้านของผู้เสียหายก็ต้องยินยอมให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ส่วนทางด้านครอบครัวของผู้กระทำความผิดเองก็ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบและวางมาตรการในการที่จะบำบัดพฤติกรรมและควบคุมนิสัยของเด็กและเยาวชนด้วย และยังมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและการส่งเสริมสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ Juvenile Law 2003 และ The Child Welfare of Japan โดยกฎหมายทั้งสองฉบับนี้เป็นกฎหมายหลักของการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยมุ่งเน้นที่การปฏิบัติอบรม แก้ไขฟื้นฟู การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว (Suthiwari, 2018)

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ได้เริ่มนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนชั้นหลังฟ้องคดี มีที่มาจากการที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมไทย โดยเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงยุติธรรมที่มีความสนใจวิชาการด้านกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการมี

บทบาทในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณา ร่างหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา จนกระทั่งมีการนำไปบรรจุไว้เป็นแผนงานหนึ่งในแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2547 - 2549 และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้นำโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน (Eua-Amnuay, 2005) รวมทั้งมีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการทำงานในโครงสร้างและวิธีการใหม่ สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีข้อหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญา ซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีเป็นการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้นำหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการ โดยพัฒนามาจากการทดลองปฏิบัติในชื่อว่า “การประชุมกลุ่มเยาวชน” ที่ใช้ครั้งแรกในศาลจังหวัดนนทบุรีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว โดยอาศัยการตีความตามกฎหมายเดิม จนนำมาเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานของศาลเยาวชนและครอบครัวในกฎหมายปัจจุบัน (Thaniyphon, 2015)

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำผิดของประเทศต่าง ๆ นั้น สามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับรูปแบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยให้เห็นภาพและเข้าใจการประยุกต์ใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ โดยจากความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม สังคม และกฎหมาย การเปรียบเทียบนี้จึงไม่ใช่การค้นหาตัวแบบเพื่อนำไปใช้งาน หากแต่เป็นการเรียนรู้วิธีการมองปัญหาตลอดจนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาของประเทศอื่น ซึ่งคงไม่อาจอาศัยมุมมองทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว การให้ความสำคัญในการเปรียบเทียบทางประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นและการพัฒนาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมและการเมืองของแต่ละประเทศ ที่ปัญหาหนึ่ง ๆ นั้นไม่ได้มีวิธีการใดวิธีการเดียวในการแก้ปัญหา ฉะนั้นการศึกษาเปรียบเทียบโดยตระหนักถึงแนวคิดที่ไม่ได้มองวิธีของตนเองถูกต้องหนึ่งเดียวในการแก้ปัญหา และไม่ว่าสังคมหรือวัฒนธรรมของแต่ละประเทศจะแตกต่างกันก็สามารถเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญากันได้นั้น จะทำให้เราเปรียบเทียบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของต่างประเทศกับของประเทศไทยได้อย่างเข้าใจ (Laphisetphan, 2021)

สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเยาวชน

ดังที่กล่าวมาข้างต้นถึงปัญหาข้อถกเถียงของการกำหนดช่วงอายุในการรับผิดชอบของเด็กและเยาวชน จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนมักมีแนวคิดกระบวนการที่โน้มเอียงไปทางฝั่งหลีกเลี่ยงการลงโทษ โดยรัฐมักพยายามลดการนำกระบวนการยุติธรรมไปแทรกแซง เน้นการเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟู ทั้งยังพยายามสานประโยชน์ระหว่างเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสังคม นอกจากนี้ในชั้นพิพากษาศาลยังมีมาตรการทางเลือกแทนโทษจำคุกได้ด้วยการรอกการกำหนดโทษ รอกการลงโทษ หรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรม

โดยแนวทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่หลีกเลี่ยงการลงโทษดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ถือได้ว่ามีการปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการได้รับอิทธิพลความเป็นอาชญากรและการถูกตีตราภาค

จนน่าจะเพียงพอแล้ว แต่การยกเว้นโทษอย่างเด็ดขาดโดยให้ศาลใช้ได้เพียงวิธีการสำหรับเด็กอาจทำให้ผลกลับกลายเป็นว่า แนวปฏิบัติที่ไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้คุ้มครองเด็กสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้ว แต่ในส่วนประเด็นความเป็นธรรมกับผู้เสียหาย กฎหมายไทยควรนำมาตรการของออสเตรเลียมาปรับใช้และเพิ่มโทษจากเดิม รวมถึงให้ผู้ปกครองร่วมรับผิดชอบด้วย

สรุปองค์ความรู้

เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ที่ได้มีการละเว้นการรับผิดสำหรับเด็กอายุไม่เกิน 12 ปี แต่หากมีความผิดรุนแรง พนักงานสอบสวนสามารถส่งตัวให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กนำไปดูแลได้ มาตรา 74 ที่ค่อนข้างมีความซับซ้อน เนื่องจากการกำหนดผู้ทำผิดที่อยู่ในช่วงอายุ 12-15 ปี ที่สามารถส่งฟ้องศาลได้ แต่ไม่สามารถใช้โทษอาญาได้ แต่จะไปดำเนินการตามวิธีการสำหรับเด็ก เช่น การถูกส่งไปยังสถานคุ้มครอง หรือศูนย์เพื่อเข้ารับการบำบัดพฤติกรรมเฉพาะบุคคล และมาตรา 75 ที่ระบุว่า ผู้ใดอายุกว่า 15 ปีแต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบและสิ่งอื่นที่พึงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดมีอายุ 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี ศาลจะพิจารณาได้ว่า จะใช้วิธีการตามมาตรา 74 หรือลงโทษทางอาญาเหมือนผู้ใหญ่ แต่ให้ลดโทษลงกึ่งหนึ่ง

ซึ่งการกำหนดช่วงอายุสำหรับการรับผิดทางอาญาและมาตรการการส่งฟ้องศาลดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์เป็นวงกว้างในสังคม จากบ่อยครั้งที่ผู้ก่อเหตุเป็นเพียงเด็กหรือเยาวชนแต่กลับมีพฤติการณ์ที่โหดร้ายไม่ต่างจากผู้ใหญ่คนหนึ่งเลย นั่นจึงทำให้สังคมตั้งคำถามว่าการกำหนดบทลงโทษเช่นนี้ โดยเฉพาะสำหรับคดีที่มีความรุนแรงนั้นเหมาะสมแล้วหรือไม่ รวมถึงยุติธรรมกับผู้ถูกกระทำเพียงใด

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่ามีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทยจริง หากแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเท่าใดนัก โดยหากเทียบกับประเทศที่มีการให้ความสำคัญกับกฎหมายเยาวชนและมุ่งแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจังอย่าง แคนาดา นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Boon-Uum, K. (2024, December 11). Age criteria for "children and youth" to responsible for criminal cases in various countries. *ThaiPBS*. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/336254> (in Thai)
- Chanintralila, P. (2022). *Exception of criminal liability under Section 74 of the Criminal Code* [Independent study, Chulalongkorn University]. (in Thai)

- Chayawong, K. (2023). Child criminals: From roles in series to reflecting the truth in society. *Journalism*, 16(3), 110-157. (in Thai)
- Dechapong, T. (2024, December 8). "Child criminals" must be revenged or amended? A survey of international juvenile laws regarding penalties and criminal liability. ThaiRath Plus. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/104136> (in Thai)
- Eua-Amnuay, C. (2005). *Restorative justice process: Restoring power to crime victims and communities*. Asia Pacific Offset Company Limited. (in Thai)
- Jaihan, N., et al. (2009). *Complete research report of the research project on "The process of creating restorative justice in the courts of justice"*. Rapipattanasak Research Institute, Office of the Judiciary. (in Thai)
- Jindasuwan, C., & Kaewbua, J. (2013, May 19). The problem of determining the age of children and youth who are not punished in criminal cases Sections 73 and 74 (Conference presentation). 14th National and International Academic Conference, Hat Yai University, Songkhla, Thailand. (in Thai)
- Khamdee, P. (2017). *Problems of using special measures instead of criminal prosecution for children and youth: A study only at the consideration and instead of judgment stage* [Master's thesis, Sukhothai Thammathirat Open University]. (in Thai)
- Laphisetphan, U. (2021). *Implementing restorative justice processes in juvenile and family courts: A study of the development of special measures instead of post-litigation criminal proceedings* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. (in Thai)
- Maneepakorn, P. (2010). *Criminology and penology*. World Trade Thailand. (in Thai)
- Nipasapong, P. (2020, December 11). Laws relating to children and youth in Canada. Supreme Court of Thailand. <https://www.supremecourt.or.th/index.php/ReadArticles/Laws> (in Thai)
- Office of the Promotion of the Welfare and Protection of Children, Youth, the Disadvantaged and the Elderly. (2007). *Convention on the rights of the child and the optional protocol to the convention on the rights of the child*. Author.
- POSTTODAY. (2025, February 11). "South Korea" and lowering the age to punish "young thieves". <https://www.posttoday.com/international-news/574577> (in Thai)
- Suthiwari, T. (2018). *Special measures to solve the problem of juvenile offenders* [Independent study, Sukhothai Thammathirat Open University]. (in Thai)
- Thai PBS. (2025, February 11). Revealing the age criteria for "children and youth" to be held liable in criminal cases in various countries. *Thaipbs*. <https://www.thaipbs.or.th> (in Thai)

Thairat Online. (2025, February 11). Child criminals. *ThaiRath Plus*. <https://plus.thairath.co.th>
(in Thai)

Thaniyphon, P. (2015). *Laws relating to juvenile offenders and juvenile and family court procedures* (3rd ed.). Ramkhamhaeng University Press. (in Thai)

Wintemute, G. (2000). Guns and gun violence. In A. Blumstein & J. Wallman (Eds.), *The crime drop in America* (pp. 45-96). Cambridge University Press.